

СУЧАСНІ ПІДХОДИ У ВИКЛАДАННІ ВОКАЛУ: МІЖ КЛАСИКОЮ ТА ІННОВАЦІЯМИ

Травкіна Наталія Михайлівна

Концертмейстер

Житомирський державний університет

ім. Івана Франка

м. Житомир, Україна

Вступ. У сучасному мистецькому просторі вокальне навчання переживає період глибокої трансформації, зумовленої як глобальними культурними зрушеннями, так і технологічними досягненнями. В епоху цифрових технологій, стрімкого розвитку новітніх засобів комунікації та переосмислення ролі мистецтва у суспільстві, педагогіка вокалу постає на перетині двох світів: класичної спадщини та інноваційних підходів. Класичні методи, що формувалися століттями, забезпечують міцну технічну основу та художню глибину; водночас новітні технології, мультимедійні ресурси, нейропсихологічні стратегії й міжжанрова інтеграція відкривають нові горизонти для індивідуального творчого розвитку виконавця. У такому контексті сучасний викладач вокалу виступає не лише носієм традиційної школи, а й дослідником, ментором, фасилітатором, який гармонійно поєднує перевірену класикою систему з новими інструментами, спрямованими на формування універсального, емоційно зрілого та технологічно озброєного артиста.

Мета роботи – проаналізувати сучасні підходи у викладанні вокалу шляхом поєднання класичних традицій та інноваційних методів.

Матеріали та методи. Матеріалом для дослідження стали праці вітчизняних музичних педагогів, статті у фахових наукових виданнях, інформаційні бази мереж Інтернет. Методологія дослідження включала пошуковий, аналітичний та описовий методи.

Результати та обговорення. Вокальне мистецтво – одна з найдавніших форм музичної виразності, яка поєднує в собі як технічну досконалість, так і

глибоку емоційну виразність. Упродовж століть формувалася система викладання вокалу, яка заклала фундамент класичної вокальної школи. Проте сьогодні, в умовах стрімкого розвитку технологій та зміни музичних смаків, викладання вокалу потребує нових підходів, що гармонійно поєднують класику з інноваціями.

Класичні основи вокального навчання становлять надійну методологічну базу, що лежить в основі підготовки вокалістів різних жанрових напрямів. Ці підходи ґрунтуються на фундаментальних принципах розвитку голосового апарату, дихальної системи, дикції, музичної виразності та художнього інтерпретування вокального матеріалу.

Правильне дихання та підтримка звуку. Однією з найважливіших складових класичної вокальної школи є правильне дихання, зокрема діафрагмальне або «опорне» дихання. Вивчення й удосконалення цього аспекту відбувається поступово і передбачає свідоме управління м'язами живота, грудної клітки та діафрагми, що забезпечує стабільну підтримку тону та контроль над динамікою голосу. Вокаліст повинен навчитись не вдихати багато, а ефективно використовувати наявне повітря, підтримуючи стійкість звуку впродовж усієї фрази [7, с. 189].

Постава, тілесна свідомість і артикуляційна база. Класична методика також приділяє значну увагу поставі тіла – вокаліст має стояти рівно, з відкритими грудьми, розслабленими плечима й симетричним положенням голови. Така позиція забезпечує вільну циркуляцію повітря, а також знижує напруження, що може перешкоджати природному звукоутворенню.

Артикуляція – ключовий компонент класичної школи. Чітка вимова голосних і приголосних, правильне положення губ, язика й щелепи допомагають досягти не лише виразності, а й точності інтонації. Особливо важливою є робота над формуванням «вокальних куполів» – умовних акустичних просторів у ротовій порожнині, які сприяють збагаченню тембру [7, с. 190].

Робота з резонаторами та формування тембру. У класичному співі

велике значення надається резонаторній техніці – ефективному використанню порожнин (грудної, носової, головної) для посилення та збагачення звуку. Такий підхід дозволяє створити об'ємне, глибоке звучання з природним забарвленням, характерним для академічного вокалу. Формування «прикритого» звуку – одного з еталонів класичної школи – допомагає уникати надмірного напруження та форсування голосу [5, с. 74].

Виховання слуху, інтонації та музичної фрази. Розвиток вокального слуху, то це є базовим завданням на всіх етапах класичної підготовки. Учень повинен навчитися точно відтворювати інтервали, контролювати інтонацію, працювати з мікроінтонаціями, притаманними академічному вокалу. Важливою складовою є формування музичної фрази – логічно завершених звукових відрізків, що поєднують техніку й емоційність. Вокаліст має розуміти кульмінації, динаміку та агогіку (відхилення від ритму заради виразності), підпорядковуючи технічну досконалість художній меті [5, с. 75].

Робота з текстом та інтерпретація. У класичному вокалі текст є не лише інформаційним носієм, а й основним засобом емоційної передачі образу. Тому в процесі навчання велика увага приділяється дикційній виразності, емоційній проникливості, акцентуванню на ключових словах та фразах. Кожен твір вимагає глибокого аналізу: історико-культурного контексту, авторського стилю, жанрових особливостей, змістового навантаження. Такий підхід формує вокальну інтерпретацію – здатність співака не лише відтворити нотний текст, а й виразити зміст, емоції та характер образу [6, с. 102].

Формування голосового репертуару. Класичне навчання передбачає систематичну роботу над поступово ускладненим репертуаром. Учень починає з вокальних етюдів, народних пісень, арій барокової епохи, поступово переходячи до романсу, ораторій, оперної літератури. Такий підхід дозволяє гармонійно розвивати техніку та музичну інтуїцію, не перевантажуючи голосовий апарат [6, с. 103].

Таким чином, класичні основи вокального навчання є не лише цінним надбанням вокальної педагогіки, а й важливою основою для формування

універсального виконавця. Ці принципи забезпечують стабільність, якість і здоров'я голосу, що дозволяє вокалістові впевнено працювати як у традиційній, так і в сучасній вокальній сфері.

У ХХІ столітті вокальне мистецтво переживає трансформацію, пов'язану з цифровізацією освіти, розвитком нейропедагогіки, психоакустики та зміною суспільних музичних запитів. Це вимагає від педагогів не лише збереження традиційної методології, але й впровадження нових підходів, які роблять навчання гнучким, індивідуалізованим та актуальним для сучасного виконавця. Інновації у викладанні вокалу охоплюють технічні, методичні, психологічні та жанрові аспекти.

Так, *технологічна інтеграція* передбачає використання цифрових інструментів і онлайн-платформ.

Одним із провідних трендів є використання цифрових технологій для аналізу голосу, дистанційного навчання та самоконтролю. Платформи типу Zoom, Google Meet, а також спеціалізовані додатки (Sing Sharp, VoCo Vocal Coach, Vocal Pitch Monitor, Soundcorset) дають змогу:

- проводити відеоуроки у реальному часі;
- використовувати візуалізацію тону, гучності, дихання;
- аналізувати фонаційні та акустичні характеристики голосу;
- фіксувати прогрес учня у формі графіків і аудіо/відео-записів [2, с. 49].

Завдяки цьому вокальне навчання стає більш прозорим і контрольованим, навіть у дистанційному форматі.

Також набуває поширення *індивідуалізація навчання через нейропедагогіку*. Сучасна педагогіка дедалі частіше застосовує принципи нейропсихології та психофізіології у викладанні вокалу. Це дозволяє створювати персоналізовані програми навчання з урахуванням:

- типу сприйняття (аудіальний, візуальний, кінестетичний);
- типу темпераменту;
- рівня тривожності або невпевненості;
- мотивації (інтринсивної чи екстринсивної) [3, с. 103].

Викладачі сьогодні активно використовують гнучкі методики, які сприяють зниженню психоемоційного навантаження, активному засвоєнню інформації, усвідомленому контролю голосових процесів. Наприклад, використання м'язової релаксації, технік тілесної усвідомленості або візуалізацій значно полегшує постановку голосу та подолання затисків.

Когнітивно-емоційне навчання сприяє формуванню психоемоційної стабільності вокаліста. Сучасний викладач вокалу все частіше виступає не лише як технічний наставник, але й як психологічний фасилітатор, який допомагає учню долати страх сцени, мікрофонну тривогу, невпевненість у собі. Застосовуються:

- елементи музикотерапії;
- арткоучинг;
- техніки емоційного інтелекту (емпатія, саморефлексія, вербалізація відчуттів);
- вправи з імпровізації, які знижують тривожність та стимулюють креативність [4, с. 63].

Робота з внутрішнім голосом учня, розвиток усвідомленості та довіри до себе є запорукою емоційної свободи та сценічної впевненості.

Популярним стало і *кросжанрове навчання*, яке сприяє розширенню вокального репертуару. У сучасному світі співак повинен бути універсальним. Тому активно впроваджується мультижанровий підхід, який включає:

- академічний вокал;
- естрадний спів (pop, rock);
- джазовий вокал;
- народний та етноспів;
- мюзикл, саундтрек, електронну музику [4, с. 63].

Це дозволяє учням не лише опанувати різні техніки (наприклад, белтинг, твенг, мікст), але й краще усвідомити можливості свого голосу. Такий підхід також сприяє розширенню артистичних навичок, сценічної пластики та імпровізаційного мислення.

Входить у практику і *вокальна тілесність* – інтеграція з рухом і тілесною практикою. Інноваційні підходи активно впроваджують соматичні практики у викладання вокалу:

- вокально-рухову імпровізацію;
- дихальні практики (стретчинг, йога, техніка Бутейка);
- метод Фельденкрайза, Александера, Лабана [3, с. 104].

Це допомагає учневі краще усвідомлювати тілесні імпульси, взаємозв'язок між диханням, м'язовою координацією, звукоутворенням та емоціями.

Інтердисциплінарність і медіа-обізнаність також входять у навчальний процес сучасних вокалістів. У XXI столітті успішний вокаліст повинен орієнтуватися в медіа-просторі, цифровому звуці та контенті. Тому дедалі частіше в навчальні програми включають:

- основи звукозапису та роботи з мікрофоном;
- створення відео-контенту для соціальних мереж;
- цифрове аранжування, роботу з DAW (Digital Audio Workstation);
- онлайн-просування вокаліста [1, с. 34].

Це формує в учнів сучасне бачення вокального мистецтва як багатовимірної професії, де важливими є не лише голос, а й креативність, цифрова грамотність, здатність до самопрезентації.

Отже, інноваційні підходи у викладанні вокалу не заперечують класичних принципів, а доповнюють їх новими методами, які враховують реалії сьогодення. Такий синтез дозволяє створити гармонійного, впевненого у собі, технічно озброєного та гнучкого вокаліста, готового до викликів сучасного музичного світу.

Висновки. У підсумку відзначимо, що сучасне викладання вокалу є синтетичним процесом, у якому класичні засади технічного й естетичного виховання голосу органічно поєднуються з інноваційними підходами, зумовленими вимогами часу. Класична школа продовжує залишатися надійною основою для формування вокальних навичок, розвитку дихання, артикуляції та

інтерпретації музичного твору, тоді як новітні методи – цифрові платформи, психологічна підтримка, тілесно-орієнтовані техніки, жанрова мультидисциплінарність – відкривають нові шляхи до самовираження, творчої свободи та індивідуального розкриття потенціалу кожного учня. Така взаємодія класики й інновації не тільки збагачує педагогічний інструментарій, а й формує нове покоління вокалістів – технічно досконалих, емоційно зрілих, сценічно впевнених і готових до викликів динамічного музичного світу. Відтак, ключовим завданням сучасного педагога є не протиставлення традицій та новацій, а їх гармонійне поєднання задля цілісного й ефективного вокального розвитку особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гужова О. А. Трансформація вокального мистецтва у ХХІ столітті. *Молодий вчений*. 2021. № 8. С. 31-35
2. Кузьменко Л. І. Інноваційні технології у мистецькій освіті. *Нова педагогічна думка*. 2021. №6. С. 45-53.
3. Литвиненко І. В. Психофізіологічні засади вокального навчання. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*. 2020. С. 7. С. 102-105.
4. Смоляк О. В. Сучасні методики навчання естрадному вокалу. *Молодий вчений*. 2021. № 8. С. 61-64
5. Chapman J. L. *Singing and Teaching Singing: A Holistic Approach to Classical Voice*. San Diego: Plural Publishing, 2017. 400 p.
6. Sundberg J. *The Science of the Singing Voice*. 3-d ed. Illinois: Northern Illinois University Press, 2014. 256 p.
7. Welch G., Howard D. & Nix J. *The Oxford Handbook of Singing*. Oxford University Press, 2019. 1200 p.